

ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ ЄС ТА УКРАЇНИ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

УДК 341.1:061.1 ЄС

DOI <https://doi.org/10.32782/ehrlichsjournal-2025-13.06>

НАТАЛІЯ РАСТОРГУЄВА

аспірантка

Харківського національного університету внутрішніх справ, Україна

ORCID: 0000-0002-1234-2767

Анотація. У статті здійснено порівняльно-правовий аналіз принципу верховенства права в правовій системі Європейського Союзу та України з урахуванням сучасних інтеграційних процесів та орієнтації українського правопорядку на зближення з *acquis communautaire*. Принцип верховенства права є одним із основоположних для побудови демократичної правової держави й забезпечення верховенства прав людини. У праві Європейського Союзу він виконує роль системоутворювального конституційного принципу, який забезпечує єдність і пріоритет норм права Європейського Союзу над національним законодавством держав-членів включно з конституційними положеннями. У статті проаналізовано провідні рішення Суду Європейського Союзу (справи *Costa v. ENEL*, *Internationale Handelsgesellschaft*, *Simmenthal*), що заклали доктрину примату права Європейського Союзу. Окрему увагу приділено питанню прямої дії норм *acquis communautaire*, що дозволяє фізичним та юридичним особам захищати свої права навіть за відсутності національних норм, які імплементують положення права Європейського Союзу.

У національному правопорядку України принцип верховенства права конституційно закріплений (ст. 8 Конституції України), проте відзначається декларативністю й недостатньою деталізацією механізмів реалізації. Судова практика щодо застосування цього принципу в Україні залишається непослідовною: він здебільшого використовується формально, без змістовного аналізу чи обґрунтування рішень. Підкреслено важливість розмежування формального й матеріального підходів до тлумачення верховенства права, наголошуючи на потребі послідовного втілення європейських стандартів у правозастосовну практику українських судів.

На основі аналізу зроблено висновок про структурну відмінність у концептуалізації, нормативному оформленні та реалізації принципу верховенства права в Європейському Союзі й Україні. Виявлено, що ця відмінність є суттєвим бар'єром для ефективної правової інтеграції України в європейський простір. Запропоновано орієнтуватися на доктрину Суду Європейського Союзу, підкріплену практикою прямої дії та пріоритету норм ЄС, як модель для поступового інституційного зближення.

Ключові слова: верховенство права; *acquis communautaire*; правова система; Європейський Союз; судова практика; правова інтеграція; Конституція України.

THE PRINCIPLE OF THE RULE OF LAW IN THE LEGAL SYSTEMS OF THE EU AND UKRAINE: A COMPARATIVE LEGAL ANALYSIS

UDC 341.1:061.1 EU

DOI <https://doi.org/10.32782/ehrlichsjournal-2025-13.06>

NATALIYA RASTORHUIEVA

Postgraduate Student

Kharkiv National University of Internal Affairs, Ukraine

ORCID: 0000-0002-1234-2767

Abstract. The article presents a comparative legal analysis of the principle of the rule of law in the legal systems of the European Union and Ukraine, taking into account contemporary integration processes and Ukraine's orientation toward alignment with the *acquis communautaire*. The rule of law is one of the fundamental principles for building a democratic state governed by the rule of law and ensuring the supremacy of human rights. In EU law, it serves as a system-forming constitutional principle that guarantees the unity and primacy of European

Union law over the national legislation of Member States, including constitutional norms. The article analyzes key rulings of the Court of Justice of the European Union (*Costa v. ENEL*, *Internationale Handelsgesellschaft*, *Simmenthal*), which laid the foundation for the doctrine of EU law supremacy. Particular attention is given to the concept of direct effect of *acquis communautaire* norms, which enables individuals and legal entities to invoke EU law to protect their rights even in the absence of national implementing legislation.

In Ukraine's legal order, the principle of the rule of law is enshrined in the Constitution (Article 8), but it is largely declarative and lacks a detailed framework for implementation. Judicial practice in Ukraine demonstrates inconsistency in the application of this principle: it is often invoked in a formalistic manner without substantive analysis or reasoning. The article emphasizes the importance of distinguishing between formal and substantive approaches to interpreting the rule of law, highlighting the need for consistent implementation of European standards in the legal practice of Ukrainian courts.

Based on the conducted analysis, the article concludes that there is a structural difference in the conceptualization, normative formulation, and practical implementation of the rule of law in the European Union and Ukraine. This discrepancy is identified as a significant barrier to Ukraine's effective legal integration into the European legal space. The author proposes that the doctrine of the Court of Justice of the European Union – supported by the principles of direct effect and the primacy of EU law – should serve as a model for Ukraine's gradual institutional convergence with the EU.

Key words: rule of law; *acquis communautaire*; legal system; European Union; case law; legal integration; Constitution of Ukraine.

Принцип верховенства права є одним із наріжних каменів як європейської правової традиції, так і сучасного конституціоналізму. Водночас його зміст, форма нормативного закріплення та механізми реалізації суттєво варіюються залежно від правової системи. Для України, яка перебуває в процесі правової інтеграції з Європейським Союзом (далі – ЄС), постає завдання не лише проголосити верховенство права як основоположний принцип, а й забезпечити його реалізацію у формах, сумісних з *acquis communautaire*. Особливої актуальності ця проблема набуває в контексті правової гармонізації, адже відсутність єдиного підходу до розуміння й упровадження принципу верховенства права унеможливорює повноцінну імплементацію норм ЄС у національну правову систему.

Серед українських науковців, які досліджували принцип верховенства права в контексті права ЄС, варто відзначити праці Т. Анакіної, Л. Ентіна, В. Василенка, В. Кернза, А. Колодія, В. Муравйова, А. Омельченко, І. Яковюка, П. Рабіновича, С. Погребняка тощо. Ці автори аналізують доктринальні та практичні аспекти застосування *acquis communautaire*, приділяючи увагу також проблематиці верховенства норм права ЄС у національних правопорядках. Однак системного порівняльного аналізу принципу верховенства права саме в контексті зіставлення ЄС та України в новітніх публікаціях бракує.

Метою статті є здійснення комплексного порівняльного аналізу принципу верховенства права в правових системах ЄС та України шляхом виявлення спільних рис, відмінностей, а також бар'єрів у процесі правової інтеграції.

Для виявлення особливостей функціонування принципу верховенства права в правових системах ЄС та України необхідним є проведення цілісного порівняльного аналізу, що дає змогу не лише зіставити формальні аспекти його закріплення, а й виявити структурні відмінності в механізмах його реалізації та правозастосовній практиці. Із цією метою доцільно застосувати аналітичний підхід, який передбачає зіставлення зазначеного принципу за такими ключовими критеріями: 1) нормативне закріплення та змістове наповнення; 2) функціональна реалізація.

Першим із зазначених критеріїв, що потребує аналізу, є нормативне закріплення та змістове наповнення принципу верховенства права в *acquis communautaire* й правовій системі України, адже саме вони формують його правову природу, визначають межі дії та впливають на ефективність подальшої реалізації в межах національних правових систем.

Принцип верховенства права ЄС поширюється на норми як первинного, так і вторинного (похідного) права Союзу. Його зміст ґрунтується на низці фундаментальних положень, а саме: право ЄС має безпосередню силу в кожній державі-члені, є обов'язковим для всіх суб'єктів правовідносин – як органів влади, так і громадян, і підлягає застосуванню на території всього ЄС незалежно від факту його імплементації в національне законодавство. У межах правової доктрини ЄС цей принцип охоплює всі національні правові норми без винятку, включаючи положення конституційного рівня. При цьому його дія не залежить від часу прийняття національних актів: положення права ЄС мають пріоритет

незалежно від того, були відповідні норми національного законодавства прийняті до чи після набрання чинності установчими договорами ЄС [1, с. 40].

У праві ЄС принцип верховенства, хоча й не формалізований у вигляді окремої норми установчих договорів, виведений Судом ЄС як невід’ємний складник первинного права ЄС, підтверджується в преамбулах договорів, резолюціях інституцій, судовій практиці й низці актів вторинного законодавства, де визнається аксіоматичним для правової системи ЄС. Уперше цей принцип сформульований у рішенні в справі 6/64 *Flaminio Costa v. ENEL* (1964) [2], у якому Суд ЄС підкреслив, що, приєднуючись до ЄС, держави-члени погоджуються на створення окремого правопорядку, який стає інтегральною частиною їхніх національних правових систем, що, своєю чергою, обмежує їхній суверенітет у сфері, яка підпадає під регулювання права ЄС. Отже, право ЄС має пріоритет над нормами національного законодавства держав-членів, навіть якщо останні мають конституційний характер. Суд ЄС сформував низку принципових позицій, а саме: будь-який конфлікт між нормою *acquis communautaire* й національним правом повинен вирішуватися на користь права ЄС; недотримання принципу верховенства права ЄС призводить до правової фрагментації, підриву єдності правозастосування та неефективності інтеграційного правопорядку.

Подальший розвиток і деталізацію цей принцип отримав у справі 11/70 *Internationale Handelsgesellschaft mbH v. Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel* [3], де Суд ЄС роз’яснив, що верховенство права ЄС поширюється незалежно від юридичної сили або статусу національної норми. Навіть конституційні положення не можуть бути підставою для відмови від застосування норми права ЄС. Це означає, що пріоритет права ЄС є абсолютним у межах компетенцій ЄС. У справі 106/77 *Amministrazione delle Finanze dello Stato v. Simmenthal SpA* (1978) [4] Суд ЄС ще чіткіше сформулював практичний механізм дії принципу примату: будь-який національний суд зобов’язаний безпосередньо застосувати норму права ЄС у разі колізії з національною нормою, не очікуючи її скасування парламентом чи рішення іншого органу влади.

Таким чином, на основі сформованої прецедентної практики Суду ЄС принцип верховенства права перетворився на неформально кодифіковану, але фактично конституційну норму правопорядку ЄС, що виконує інтеграційну, стабілізувальну й уніфікувальну функції. Його застосування має не декларативний, а операційний характер, оскільки він зобов’язує національні суди всіх рівнів до безумовного визнання домінування норм права ЄС, незалежно від їх джерела (первинне чи вторинне право), над будь-якими національними правовими актами, включаючи конституційні положення. У цьому контексті національні суди мають не лише право, а й обов’язок застосовувати норми *acquis communautaire* безпосередньо, навіть якщо вони не були імplementовані у внутрішнє законодавство, у разі колізії – ігнорувати суперечливі національні норми без очікування їх формального скасування.

Крім того, суди зобов’язані здійснювати тлумачення національного законодавства відповідно до духу та змісту права ЄС (доктрина узгоджувального тлумачення), що забезпечує внутрішню єдність правозастосовної практики й мінімізує ризики нормативного розриву між правовими системами. Таким чином, принцип верховенства права не лише закріплює примат *acquis communautaire* у вертикальній ієрархії правових джерел, а й зумовлює процесуальну трансформацію ролі національних судів, які фактично виконують функцію «судів ЄС». Це підкреслює, що ефективність реалізації цього принципу залежить не лише від формального визнання його пріоритету, а й від здатності національних інституцій здійснювати активну імplementацію європейських правових стандартів у своїй щоденній практиці. У підсумку верховенство права ЄС постає як обов’язковий механізм правової інтеграції, що забезпечує стабільність, передбачуваність і цілісність правового простору ЄС.

У правовій системі України принцип верховенства права здебільшого трактується як загальна правова ідея щодо панування права в суспільстві. Конституційний Суд України сформулював правову позицію [5], відповідно до якої право є багатошаровим соціальним феноменом, що не обмежується законодавством як формалізованою формою, а включає також інші соціальні регулятори – моральні норми, традиції, звичаї, легітимовані суспільною свідомістю й зумовлені історико-культурним розвитком. Усі ці елементи об’єднує орієнтація на ідею справедливості, яка набуває нормативного значення. Цю позицію розвиває і юридична доктрина, у межах якої виокремлюються дві концепції розуміння верховенства права: формальна – як правління на основі закону та законності, і матеріальна – як утілення прав людини, моральних цінностей і принципу людської гідності [6, с. 30].

У рамках 16-ї доповіді Європейської комісії «За демократію через право», схваленої Венеційською комісією у 2011 році, окреслено базові складники верховенства права, які мають універсальне значення для демократичних правових систем. До них, зокрема, зараховано такі: обов'язковість дотримання закону, що має ухвалюватися у відкритий, підзвітний і демократичний спосіб; принцип юридичної визначеності як гарантії передбачуваності правового регулювання; заборону свавільних дій з боку влади; забезпечення ефективного доступу до правосуддя через незалежні та неупереджені суди, у тому числі в справах адміністративного контролю; повагу до прав людини; а також принцип рівності перед законом і недопущення дискримінації [7].

Конституція України в ст. 8 [8] закріплює принцип верховенства права як одну з основ конституційного ладу, однак не розкриває його структури або функціонального значення в контексті співвідношення з міжнародним чи наднаціональним правом. Проте формулювання цієї норми має абстрактний характер [9, с. 17], ускладнює його сприйняття особами без фахової юридичної підготовки й перешкоджає його повноцінному використанню в практиці правозастосування [10, с. 171], не містить також роз'яснень щодо співвідношення з міжнародним або наднаціональним правом. Вона проголошує ідею верховенства права, не визначаючи її ані в процедурному, ані в матеріальному вимірі.

З огляду на викладене, можна дійти висновку, що нормативне закріплення принципу верховенства права в *acquis communautaire* має цілісний, системно впорядкований і наднаціональний характер, тоді як в українській правовій системі воно залишається фрагментарним і декларативним, що не забезпечує належних умов для його ефективного функціонування в контексті правової інтеграції з ЄС. Змістове наповнення цього принципу в *acquis communautaire* є концептуально розробленим і безпосередньо пов'язаним із практикою його застосування, тоді як в Україні воно переважно зберігає доктринальний і програмний характер, що істотно обмежує його вплив у правозастосовній сфері.

Наступним аспектом порівняльного аналізу є функціональна реалізація принципу верховенства права, яка дає змогу оцінити, яким чином цей принцип утілюється в реальну правозастосовну практику в межах *acquis communautaire* та правової системи України.

Функціональна реалізація принципу верховенства права в ЄС передбачає не лише його нормативне визнання, а й активне впровадження в правозастосовну практику насамперед через судову систему. Як підкреслюють К. Lenaerts, J. A. Gutiérrez-Fons, судові тлумачення норм *acquis communautaire*, зокрема в контексті їх співвідношення з національним законодавством, є одним із ключових механізмів забезпечення ефективності правового регулювання на рівні ЄС [11, с. 45]. Вони вказують, що принцип верховенства права зобов'язує національні суди забезпечувати повний ефект норм права ЄС, навіть якщо для цього необхідна відмова від застосування суперечливих положень внутрішнього законодавства. У межах правового порядку ЄС цей підхід утілюється в обов'язку держав-членів неухильно дотримуватись *acquis communautaire*, а також у повноваженні національних судів безпосередньо застосовувати норми європейського права. Крім того, суди зобов'язані звертатися до Суду ЄС із преюдиційними запитами, якщо виникають сумніви щодо змісту чи пріоритету норм *acquis*. Верховенство права ЄС також лежить в основі зобов'язання органів державної влади утримуватися від ухвалення рішень, які можуть поставити під сумнів ефективність застосування норм права Союзу.

Актуальні дослідження підтверджують, що принцип верховенства права в ЄС не лише має нормативну природу, а й виконує ключову інтеграційну функцію, спрямовану на збереження єдності правового простору Союзу. Зокрема, С. J. Moreira González у нещодавній публікації наголошує, що верховенство права є засадничим елементом інституційної архітектури ЄС, який забезпечує не просто домінування норм *acquis communautaire* в разі колізії з національним правом, а й гарантує ефективну правову захищеність суб'єктів, що діють у межах правопорядку ЄС [12, с. 162]. Автор акцентує на тому, що саме через функціональну реалізацію цього принципу забезпечується цілісність правозастосування в державах-членах, мінімізуються ризики фрагментації правового регулювання та зміцнюється довіра до наднаціональних норм як до інструмента стабільності, передбачуваності й правової визначеності. Отже, принцип верховенства права в праві ЄС розглядається не лише як техніко-юридичний інструмент вирішення конфліктів норм, а і як системна гарантія правової єдності й ефективності *acquis communautaire*, що є особливо актуальним у світлі сучасних викликів інтеграційного розвитку ЄС.

Особливе значення принципу верховенства права ЄС полягає в тому, що він забезпечує можливість фізичним і юридичним особам прямо посилалися на норми *acquis communautaire* в національних

судах навіть за відсутності відповідного національного законодавства. Це гарантує правову визначеність, єдність і передбачуваність правозастосування. Як зазначає D. Gallo, пряма дія права ЄС не обмежується наданням індивідуального права, а включає обов'язок незастосування суперечливих національних норм [13, с. 477]. На його думку, лише поєднання принципів прямої дії та верховенства забезпечує належне функціонування європейського правопорядку, а подальший розвиток цієї доктрини має відбуватися під тлумачним керівництвом Суду ЄС.

Функціональна реалізація принципу верховенства права в правовій системі України виявляється насамперед у практиці його застосування судами, у правотворчій діяльності, а також у правозастосуванні суб'єктами владних повноважень, зокрема адміністративними органами.

Судова влада відіграє особливу роль у цьому процесі, оскільки саме суди наділені дискреційними повноваженнями щодо застосування права *contra legem*, тобто можливості відмовитися від застосування чинного нормативно-правового акта у випадку його невідповідності основоположним принципам права, вирішуючи справу безпосередньо на підставі цих принципів. Натомість інші органи державної влади, відповідно до положень ст. 19 Конституції України [8], зобов'язані діяти виключно «на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України», і не можуть самостійно ігнорувати чинні норми законодавства. Виняток можливий лише у випадках, коли норма є явно несправедливою або нікчемною, тобто такою, що не повинна породжувати юридичних наслідків. Таким чином, межі реалізації принципу верховенства права суттєво різняться залежно від правового статусу суб'єкта, що його застосовує [14, с. 69–70].

Як зазначає О. Уварова, аналіз вітчизняної судової практики засвідчує, що звернення до принципу верховенства права з боку судів, у тому числі вищих судових інстанцій, здебільшого має формальний характер і не впливає на вирішення справи по суті. Лише в окремих випадках наводяться посилання на практику Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), у якій конкретизуються певні вимоги, що впливають зі змісту цього принципу. Водночас національні суди зрідка вдаються до самостійного тлумачення або розширеного застосування зазначеного принципу як матеріального критерію оцінювання справедливості. Справи, у яких принцип верховенства права був застосований як вирішальний аргумент, залишаються винятком. У судовій практиці трапляються приклади, коли цей принцип, усупереч його змісту, використовується для легітимації відступу від принципу законності в діяльності органів публічної влади. Подібна практика послаблює авторитет правосуддя й підриває довіру громадян до судової системи, що, у свою чергу, перешкоджає ефективному утвердженню принципу верховенства права як фундаментального елемента правової системи в Україні [14, с. 70].

У тих випадках, коли суди не обмежуються формальним згадуванням принципу верховенства права в мотивувальній частині рішення, а надають йому змістовне тлумачення, зазвичай ідеться про звернення до окремих складників цього принципу. Як правило, це такі елементи, як передбачуваність і правова визначеність регулювання, вимоги до якості нормативного акта, обов'язковість виконання судового рішення, остаточність судового акта й заборона його оскарження, доступ особи до незалежного й безстороннього суду, що діє відповідно до стандартів справедливого судочинства. У низці справ акцент також робиться на недопустимість використання органами державної влади нестачі бюджетних коштів як підстави для невиконання судового рішення про стягнення заборгованості. Таке поглиблене розкриття змісту принципу свідчить про поступове наближення національної судової практики до європейських підходів його розуміння.

У практиці ЄСПЛ принцип верховенства права розкривається як комплекс взаємопов'язаних правових вимог, що формують основу демократичного правопорядку. До його ключових складників належать юридична визначеність, що передбачає чіткість, доступність і передбачуваність правових норм; заборона свавілля з боку держави; забезпечення ефективного доступу до правосуддя; право на справедливий судовий розгляд незалежним і безстороннім судом; обов'язковість виконання остаточних судових рішень; рівність усіх перед законом і заборона дискримінації; а також принцип пропорційності як критерій допустимості обмежень прав людини [15, с. 373–374].

Таким чином, функціональна реалізація принципу верховенства права в ЄС має системний та узгоджений характер, забезпечуючи ефективний захист прав суб'єктів, зокрема через безпосередню дію норм *acquis communautaire* в національних судах. В Україні ж реалізація цього принципу залишається непослідовною: суди переважно обмежуються формальним згадуванням, рідко використовуючи

його як змістовний аргумент. Наявний розрив між декларативним визнанням і фактичним застосуванням ускладнює правову інтеграцію з ЄС і потребує інституційного переосмислення.

Отже, порівняльно-правовий аналіз дав змогу виявити суттєві відмінності в нормативному закріпленні, змістовому наповненні й функціональній реалізації принципу верховенства права в правовому порядку ЄС і правовій системі України. У праві ЄС цей принцип має наднаціональний характер і виконує роль засадничої правової конструкції, яка забезпечує єдність *acquis communautaire*, пріоритет норм права ЄС над національним законодавством, а також гарантовану захищеність суб'єктивних прав через механізми прямої дії й судового захисту. Верховенство права в ЄС слугує не лише техніко-юридичним принципом, а й інституційною основою функціонування правової системи ЄС.

Натомість у національній правовій системі України принцип верховенства права, попри його конституційне закріплення, має здебільшого декларативне наповнення. Його застосування в судовій практиці часто має формальний характер і майже не впливає на змістове вирішення справ. Хоча простежується певна тенденція до звернення судів до європейських підходів, зокрема до практики ЄСПЛ і базових елементів принципу (правова визначеність, доступ до правосуддя, заборона свавілля), така практика залишається поодиноким й не формує системної моделі функціонування принципу. Водночас суди, на відміну від адміністративних органів, мають ширший потенціал для реалізації цього принципу як матеріального критерію справедливості.

З огляду на європейські стандарти й судову доктрину *acquis communautaire*, становлення ефективної моделі верховенства права в Україні потребує не лише формального закріплення відповідних положень у законодавстві, а й глибшого інституційного переосмислення функцій національних судів, зміцнення механізмів узгодженого тлумачення права, а також запровадження принципу як реального інструмента правової інтеграції. Повноцінне втілення цього принципу є необхідною передумовою успішного входження України в європейський правовий простір і гарантом побудови демократичної правової держави, орієнтованої на людину та її права.

Подальші дослідження можуть зосередитися на аналізі конституційних підходів до пріоритету права ЄС у державах-членах; розробленні моделей імплементації принципу верховенства *acquis communautaire* в перехідний період до повноправного членства України в ЄС; дослідженні ролі національних судів у забезпеченні реального примату норм *acquis communautaire*.

ВИКОРИСТАНІ МАТЕРІАЛИ

1. Юхимюк О., Дмитрук С. Формування принципу верховенства права Європейського Союзу. *Історико-правовий часопис*. 2018. № 2. С. 39–43.
2. Judgment of the Court of 15 July 1964. *Flaminio Costa v E.N.E.L. Reference for a preliminary ruling: Giudice conciliatore di Milano – Italy*. Case 6/64. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:61964CJ0006> (data access: 16.05.2025).
3. Judgment of the Court of 17 December 1970. *Internationale Handelsgesellschaft mbH v Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel. Reference for a preliminary ruling: Verwaltungsgericht Frankfurt am Main – Germany*. Case 11–70. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:61970CJ0011> (data access: 16.05.2025).
4. Judgment of the Court of 9 March 1978. *Amministrazione delle Finanze dello Stato v Simmenthal SpA. Reference for a preliminary ruling: Pretura di Susa – Italy. Discarding by the national court of a law contrary to Community law*. Case 106/77. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:61977CJ0106> (data access: 16.05.2025).
5. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) від 02.11.2004 № 15-рп/2004. URL: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/34-verhovenstvo-prava> (дата звернення: 16.05.2025).
6. Погребняк С. Принцип верховенства права: деякі теоретичні проблеми. *Вісник Академії правових наук України*. Харків : Право, 2006. № 1(44). С. 26–36.
7. Доповідь Європейської комісії «За демократію через право» (Венеційська комісія), схваленої Венеційською комісією на 86-му пленарному засіданні (Венеція, 25–26 березня 2011 року). URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2011\)003rev2-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2011)003rev2-ukr) (дата звернення: 16.05.2025).
8. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 16.05.2025).
9. Підвальна М. З. Проблеми застосування принципу верховенства права. *Університетські наукові записки*. 2012. № 3. С. 17–24.

10. Шульга Є. Роль та значення принципу верховенства права в адміністративно-деліктних відносинах. *Актуальні проблеми правознавства*. 2017. Вип. 4(12). С. 170–175.
11. Lenaerts K., Gutiérrez-Fons J. A. To Say What the Law of the EU Is: Methods of Interpretation and the European Court of Justice. *Columbia Journal of European Law*. 2013. Vol. 20, № 1. P. 3–61.
12. Moreiro González C. J. Implementing the Rule of Law in the European Union: How Long Trapped in Penelope's Spinning Wheel from Article 2 of the TEU? *Cambridge Yearbook of European Legal Studies*. 2024. Vol. 25. P. 161–173.
13. Gallo D. Rethinking direct effect and its evolution: A proposal. *European Law Open*. 2023. Vol. 2, № 3. P. 474–494.
14. Уварова О. Принцип верховенства права в судовій практиці України. *Філософія права і загальна теорія права*. 2013. № 1. С. 65–72.
15. Цувіна Т. А. Принцип верховенства права у практиці Європейського Суду з прав людини. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 4. С. 373–379.

REFERENCES

1. Yukhymyuk, O., & Dmytruk, S. (2018). Formuvannia pryncypu verkhovenstva prava Yevropeiskoho Soiuzu [Formation of the principle of the rule of law in the European Union]. *Istoryko-pravovyi chasopys*, (2), 39–43.
2. Court of Justice of the European Union. (1964, July 15). *Judgment in Flaminio Costa v E.N.E.L. (Case 6/64)*. Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:61964CJ0006>.
3. Court of Justice of the European Union. (1970, December 17). *Judgment in Internationale Handelsgesellschaft mbH v Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel (Case 11/70)*. Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:61970CJ0011>.
4. Court of Justice of the European Union. (1978, March 9). *Judgment in Simmenthal SpA (Case 106/77)*. Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:61977CJ0106>.
5. Konstytutsiyni Sud Ukrainy. (2004). Rishennia № 15-rp/2004 vid 2 lystopada 2004 roku u spravi za konstytutsiynym podanniam Verkhovnoho Sudu Ukrainy. Retrieved from: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/34-verhovenstvo-prava>.
6. Pohrebniak, S. (2006). Pryntsyp verkhovenstva prava: deiaki teoretychni problemy. *Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy*, (1), 26–36.
7. Venice Commission. (2011). *Report on the Rule of Law (adopted at the 86th plenary session, Venice, 25–26 March 2011)*. Retrieved from: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2011\)003rev2-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2011)003rev2-ukr).
8. Verkhovna Rada of Ukraine. (1996). *Constitution of Ukraine* (adopted 28 June 1996, № 254к/96-ВР). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
9. Pidvalna, M. Z. (2012). Problemy zastosuvannia pryncypu verkhovenstva prava. *Universytetski naukovy zapysky*, (3), 17–24.
10. Shulha, Ye. (2017). Rol ta znachennia pryncypu verkhovenstva prava v administratyvno-deliktnykh vidnosynakh. *Aktualni problemy pravoznavstva*, (4[12]), 170–175.
11. Lenaerts, K., & Gutiérrez-Fons, J. A. (2013). To say what the law of the EU is: Methods of interpretation and the European Court of Justice. *Columbia Journal of European Law*, 20(1), 3–61.
12. Moreiro González, C. J. (2024). Implementing the rule of law in the European Union: How long trapped in Penelope's spinning wheel from Article 2 of the TEU? *Cambridge Yearbook of European Legal Studies*, 25, 161–173.
13. Gallo, D. (2023). Rethinking direct effect and its evolution: A proposal. *European Law Open*, 2(3), 474–494. <https://doi.org/10.1017/elo.2023.35>.
14. Uvarova, O. (2013). Pryntsyp verkhovenstva prava v sudovii praktytsi Ukrainy [The principle of the rule of law in the judicial practice of Ukraine]. *Filosofia prava i zahalna teoriia prava*, (1), 65–72.
15. Tsuvina, T. A. (2019). Pryntsyp verkhovenstva prava u praktytsi Yevropeiskoho Sudu z prav liudyny. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*, (4), 373–379.

Дата надходження статті: 15.06.2025

Дата прийняття статті: 15.07.2025

Опубліковано: 22.09.2025